

Др Драган М. Цветковић  
Полицијска управа за град Београд  
cvetkovicdragan@mts.rs

Зоран Ж. Јовановић  
Техничка школа Београд  
zojo30@yahoo.com

Давор Р. Бешић  
Полицијска управа за град Београд  
davorbesic@hotmail.com

## ПРИВРЕДНИ КРИМИНАЛИТЕТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ПЕРИОДУ ОД 2006. ДО 2015. ГОДИНЕ

**Сажетак:** Привредни криминалитет несумњиво је један од веома актуелних проблема наше данашњице, који као посебан вид криминалитета све више нарушава несметано функционисање привреде, али и наноси значајну материјалну штету друштву. Подаци о привредном криминалу, а нарочито о материјалним последицама које проузрокује, узимајући у обзир и тамну бројку овог криминалног феномена, остварују забрињавајући утисак. Последице привредног криминала су вишеструке по друштво: директна штета привредним субјектима, државном буџету, укућним привредним и економским токовима и држави у целини. Због тога је од изузетне важности правилно сагледавати ситуацију овог криминалног феномена, ијеструку понашања кроз која се испољава привредни криминал, зајим промене у његовом обиму као и облике испољавања привредног криминала. У овом раду, дефинисаћемо појам и карактеристике привредног криминалитета. Приказаћемо учешће привредног криминалитета у маси целокупног криминалитета, динамику и структуру привредног криминалитета. Покушаћемо да издвојимо и прикажемо кретање најзаступљенијих кривичних дела привредног криминалитета у Републици Србији у периоду од 2006. – 2015. године, зарад адекватнијег ангажовања надлежних органа у циљу сјечавања ове врсте криминалитета.

**Кључне речи:** *привредни криминалишећи, последице, тамна бројка, кривична дела.*

## 1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Криминалне активности заступљене су у свим сферама друштва и представљају терет како развијеним тако и мање развијеним државама. Denis Szabo, канадски криминолог, наводи да криминалне активности погађају друштво право у срце уз наношење значајне материјалне штете заједници<sup>1</sup>. Србију пуно коштају такве криминалне активности и она због тога, процењује се, изгуби 3-5% бруто друштвеног производа годишње.

Привредни криминалитет карактерише изузетна променљивост облика испољавања, што је и сасвим логично, због његове условљености новонасталим друштвено-економским и политичким односима у којима се неминовно стварају услови за промене и појаву нових појавних облика. Због тога постоји потреба перманентног праћења ове проблематике ради измене закона и усаглашавања дефиниције привредног криминала са његовим садржајем и карактеристикама у одређеном периоду друштвеног развоја, како на националном, тако и на међународном плану, с обзиром да све више, кроз одговарајуће организоване форме, добија интернационалну димензију.<sup>2</sup>

У борби против овог вида криминала Република Србија је до сада предузела одређене мере<sup>3</sup>: спровођене су обуке о интегрисаним финансијским истрагама, донет је Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, основана је Дирекција за управљање одузетом имовином, основана је посебна јединица за финансијске истраге у оквиру Министарства унутрашњих послова, основана су посебна одељења за борбу против корупције у Републичком јавном тужилаштву, апелационим и вишим јавним тужилаштвима, донет је Закон о одговорности правних лица за кривична дела<sup>4</sup> и Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима<sup>5</sup>. Покренута је иницијатива Агенције за борбу против корупције, спроведен је Закон о

<sup>1</sup> Н. Арежина et al „Заступљеност кривичних дела против привреде и привредних преступа у Републици Србији”, XV Међународни научни скуп Синергија, Бијељина, 12/2014,1.

<sup>2</sup> Драган Цветковић, Марија Мићовић, Марта Томић “Criminal Offences Against Economy In Serbia In Period 2006 – 2010”, *Зборник радова Међународног научног скупа „Дани Арчибалда Рајса”*, Том I , Београд 2016, 493–502.

<sup>3</sup> *Свршајевија истрага финансијског криминала за период од 2015. до 2016. године*, „Сл. гласник РС”, бр. 43/2015.

<sup>4</sup> „Службени гласник РС”, број 97/08.

<sup>5</sup> „Службени гласник РС”, број 20/09.

агенцији за борбу против корупције<sup>6</sup>, покренут је Пројекат за борбу против прања новца и финансирања тероризма у Србији (МОЛИ)<sup>7</sup>, донета је Стратегија истрага финансијског криминала за период од 2015. до 2016. године<sup>8</sup>. Поред тога, у Србији су предузете и друге мере и покренути други пројекти а све у циљу јачања капацитета државних органа у борби против привредног криминалитета.

Привредни криминалитет у нашој држави карактеришу сложена кривична дела, посебно у областима финансија, рачуноводства, банкарства, спољне трговине, као и у процесу приватизације. Овај вид криминалитета, поред општих одликује се и посебним карактеристикама, од којих се издвајају обим или масовност, релативно учешће привредног криминалитета у укупном криминалитету, његова динамика као и структура, која подразумева врсте инкриминисаних понашања која сматрамо привредним криминалитетом, као и њихово учешће у маси привредног криминалитета.

Овај рад се стога фокусира на привредни криминалитет, његове основне карактеристике и заступљеност кривичних дела привредног криминалитета у Републици Србији. У том смислу ћемо се такође осврнути на учесталост појединих кривичних дела поменутог криминалитета. Подаци добијени анализом у овом раду, могу послужити као индикатори динамике и структуре овог вида криминалитета.

## 2. ПОЈАМ ПРИВРЕДНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Озбиљан приступ истраживању привредног криминалитета, његових последица по друштвене и економске односе у једној привреди, као и могућности деловања и примене мера у циљу сузбијања наведене појаве у савременом друштву, полази од дефинисања појма привредног криминалитета. Сходно томе чињени су велики напори да се дође до јединствене дефиниције привредног криминалитета како у домаћој теорији и пракси, тако и у инострану. Међутим, још увек не постоји јединствено мишљење о појму привредног криминалитета. Највероватније је разлог таквог међународног стања – непостојање јединствене и интегралне дефиниције привредног криминалитета, управо различитост друштвено-економских и политичких система, али ни у оквиру једне земље у правној и криминолошкој литератури не постоји јединствена дефиниција привредног криминалитета.

---

<sup>6</sup> „Сл. гласник РС”, бр. 97/2008, 53/2010, 66/2011 – одлука УС, 67/2013 – одлука УС и 112/2013.

<sup>7</sup> Пројекат за борбу против прања новца и финансирања тероризма у Србији (МОЛИ Србија), 2011, (приступ: 01. 06. 2016), доступно на: <http://www.apml.gov.rs>

<sup>8</sup> „Сл. гласник РС”, бр. 43/2015

Једна од најчешће цитираних дефиниција привредног криминалитета потиче од Edwina Sutherlanda, председника америчког социолошког удружења, који за привредни криминалитет употребљава термин криминалитет „белог оковратника”. Овај аутор дефинише ову појаву као „криминалитет који се јавља у области привредног пословања и истиче да су његове основне форме испљавана најчешће у машинацијама у вези са купопродајом разних акција, лажним исказивањем стања и пословања појединих корпорација, лажним рекламирањем робе, подмићивањем пословних партнера и државних чиновника ради остваривања повољних пословних аранжмана, ненаменским трошењем средстава, пореским утајама и сл.”<sup>9</sup> Исти аутор даје нову дефиницију криминалитета „белог оковратника”, означивши га као „криминалитет који, у оквиру своје професионалне активности, врше лица са високим друштвеним угледом.”<sup>10</sup>

У препоруци Савета Европе 11 (2001) указује се на јаку узајамну везу организованог и привредног криминалитета, нарочито корупције, прања новца и превара. У CARPO извештају Савета Европе о организованом криминалу за Југоисточну Европу за 2006. годину наводи се да је разлика између организованог и привредног криминалитета у томе што „организоване криминалне групе оснивају криминална предузећа за чињење криминалних радњи чак и у легитимним пословима, док привредни криминалитет користи легална предузећа за легалне послове који почивају на преварама, картелима, монополима и корупцији како би остала конкурентна на тржишту”<sup>11</sup> Према Савету Европе, привредни криминал „има негативно дејство мимо појединачних жртава и материјалне штете по томе што утиче на велики број особа, друштво и државу у целини; он штети функционисању националне или међународне привреде и изазива губитак вере и поверења у економски систем.”<sup>12</sup>

На основу анализираних литературе можемо рећи да се аутори углавном слажу у погледу схватања привредног криминалитета као „свих оних недозвољених понашања којима се напада привредни систем, без обзира на то од кога долази тај напад, од службених лица, привредних организација или, пак, од лица ван привредне организације која на посредан или непосредан

---

<sup>9</sup> Sutherland, H. Edvin. *White-Collar Criminality*, American Sociological Review, February 1940, 1-12.

<sup>10</sup> Sutherland, H. Edvin. *White-Collar Criminality. Crime?*, American Sociological Review, April 1945, 132-139.

<sup>11</sup> CARPO извештај – извештај Савета Европе о организованом криминалу за 2006. (приступ: 01. 07. 2016), доступно на: <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/carpo/>;

<sup>12</sup> ОЕБС (2006) *Извештај о прању новца и њредикајним кривичним делима у Србији за 2000-2005*. (приступ: 25. 06. 2016), доступно на: <http://www.osce.org>

начин атакују на привредни систем”.<sup>13</sup> У ужем смислу под привредним криминалитетом сматрају се само кривично правни привредни и финансијски деликти. Ту не улазе привредни преступи и прекршаји. У ширем смислу под привредним криминалитетом сматра се понашање које надлежни државни орган (суд или неки други орган) квалификује као кажњиви деликт у зато утврђеном поступку. Ту улази делинквенција и физичких и правних лица у области финансијско-правног пословања (кривична дела, преступ и прекршај). Веома често у литератури уместо термина привредни криминалитет су у употреби и термини финансијски, економски криминалитет, криминалитет корпорација као и криминалитет белог оковратника.

Кривични систем Републике Србије под привредним криминалитетом обухвата категорије кривичних дела дефинисаних Кривичним Законом Републике Србије<sup>14</sup>: против привреде (фалсификовање новца, прање новца, злоупотреба овлашћења у привреди, пореска утаја, недозвољена производња и трговина, кријумчарење, проузроковање стечаја итд.) и кривична дела против службене дужности (злоупотреба службеног положаја, кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика, ненаменско коришћење буџетских средстава, противзаконита исплата и наплата, проневера, примање и давање мита итд.), кривична дела против правног собраћаја (фалсификовање исправе, фалсификовање службене исправе) као и кривична дела из сета посебних закона.

### 3. КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРИВРЕДНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Комплексност, разноврсност и динамичност привредног криминалитета налаже потребу сталног изграђивања и усавршавања криминалистичких метода, при чему се мора водити рачуна о могућностима коришћења достигнућа природних, техничких и друштвених наука, чија примена има посебан значај у обезбеђивању материјалних и личних доказа у поступку разјашњавања и доказивања појединих кривичних дела из области привредног криминалитета.

Привредни криминалитет карактерише изузетна промењивост облика испољавања, што је и разумљиво ако се зна његова условљеност новонасталим друштвено-економским и политичким односима који генеришу услове за промене и појаву нових појавних облика. Стим у вези треба истаћи, про-

<sup>13</sup> Милан Милутиновић, *Криминалиџеј као друшћивена йојава*, Савремена администрација, Београд 1957,147.

<sup>14</sup> До краја 2005. кривични законик се заснивао на старом југословенском савезном кривичном законнику и Кривичном законнику Републике Србије. Оквир је прерађен почетком 2006. са увођењем новог Кривичног законика.

мене у економским и политичким системима, које условљавају настанак нових појавних облика привредног криминалитета, нису обухваћени садржајем дефиниције из претходног периода јер нису постојали или квалификовани као друштвено опасна дела, тј, нису законом били прописани као кривично дело. Мишљење већине аутора је да у најзначајније карактеристике привредног криминалитета спадају следеће карактеристике:

- способност прилагођавања новим друштвено-економским односима и позитивноправним прописима који регулишу област привредног пословања;
- прикривеност и конспиративност извршења кривичних дела привредног криминалитета,
- изузетно висока „тамна бројка”;<sup>15</sup>
- сложеност и различитост, те динамичност, односно склоност променама правних прописа који регулишу област привредног пословања;
- специфична својства извршилаца кривичних дела привредног криминалитета укључујући својства карактеристична за криминалитет белог оковратника као и користољубље као мотив;
- извршиоци кривичних дела су најчешће службена или одговорна лица у привредном и финансијском пословању

Заједничко за дела привредног криминалитета је да се врше у свим грама привреде и ванпривредним делатностима, из користољубља, егоизма или несавесног вршења службене дужности, али је најчешћи мотив користољубље, односно противправно стицање добити.

#### 4. СТАЊЕ И ДИНАМИКА ПРИВРЕДНОГ КРИМИНАЛИТЕТА У СРБИЈИ У ПЕРИОДУ ОД 2006. ДО 2015. ГОДИНЕ

У настојању да установимо какве су одлике савременог привредног криминалитета, анализирали смо податке о стању привредног криминалитета у Републици Србији за период од 2006. до 2015. године, који су публиковани у годишњим статистичким извештајима Министарства унутрашњих послова Републике Србије о пријављеним кривичним делима.<sup>16</sup>

<sup>15</sup> Тамна бројка представља разлику између стварно извршеног и званично евидентираног криминалитета. У криминалистици, тамна бројка означава непознати, тј. неоткривени криминалитет. Процене тамне бројке се најчешће крећу између 5 и 20. Важно је напоменути, да тамна бројка није исто што и сива бројка криминалитета која представља свеобухватан број пријављених кривичних дела која касније нису расветљена, тј. није утврђен њихов починилац, Опширније видети: Драган Цветковић, *Дизајнирање йоказијеља економске ефикасности нейрофийних орђанизација – са йосебним осврћом на сузбијање улагања незаконийо сйечених йрихода*, (докторска дисертација), Економски факултет Универзитет Нови Сад, 2013, 338.

<sup>16</sup> Поред полицијске евиденције – статистике о криминалитету постоје и евиденције ту-жилаштва и суда. Ради се о статистичким евиденцијама које воде званични органи задужени

На подручју Републике Србије у временском периоду од 2006. до 2015. године од стране полиције регистровано је укупно 1.023.208 кривичних дела. Тачније, просечно годишње 102.320,8 односно сваки дан по 280,33 или на сваки сат по 11,68 кривична дела.

**Табела 1.** Обим пријављених кривичних дела привредног криминалитета у Србији у периоду 2006-2015.

Год.	Укупно КД	Укупно КД привредног криминала	Процентуални удео (%) привредног криминала у укупном
1	2	3	4
2006.	98414	10499	10,46
2007.	104118	10697	10,09
2008.	105203	10481	9,54
2009.	102261	10889	10,30
2010.	100028	10451	9,92
2011.	101309	9677	9,55
2012.	97015	8768	9,03
2013.	113600	7421	6,53
2014.	102715	7836	7,62
2015.	98545	8175	8,29

Када је у питању обим привредног криминалитета на територији Републике Србије и његово релативно учешће у укупној маси криминалитета, горња табела указује да је на подручју Републике Србије у временском периоду од 2006. до 2015. године од стране полиције пријављено укупно 94.894 кривичних дела. Просечно годишње 9.489,4 односно сваки дан по 26 кривична дела. Ни у једној години учешће кривичних дела привредног криминалитета у укупној маси пријављених кривичних дела није прелазило 11%.

Током 2006. године у области привредног криминалитета, откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 10.499 кривичних дела. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 66 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 64 милијарди динара. Међу кривичним делима привредног криминалитета преовлађују кривична дела злоупотреба службеног положаја (1.943), фалсификовање службене исправе (1.459), превара у привредном пословању (985), и проневера (510). Кривичним пријавама које су поднете надлежним тужилаштвима, обухваћена су 6.292

за његову контролу – правосудне статистике. Податке о криминалитету пунолетних и малолетних лица објављује и Републички завод за статистику у годишњим билтенима, у којима се дају статистички подаци о броју пријављених, оптужених и осуђених лица.

лица, због основане сумње да су починила кривична дела привредног криминалитета.

У 2007. години на подручју Србије у области привредног криминалитета откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 10.679 кривичних дела. Што у односу на претходну годину значи повећање откривања кривичних дела привредног криминалитета за 2%. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 24 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 20 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују кривична дела злоупотреба службеног положаја (2.214), фалсификовање службене исправе (1.630), превара у привредном пословању (1.290), проневера (391). Кривичним пријавама које су поднете надлежним тужилаштвима, обухваћено је 5.989 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

Током 2008. године укупно је откривено и надлежним тужилаштвима пријављено 10.481 кривичних дела, тако да привредни криминалитет бележи смањење за 1,9% у односу на претходну годину. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 28 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 22 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују кривична дела злоупотреба службеног положаја (2.764), фалсификовање службене исправе (1.879), превара у привредном пословању (1.398), проневера (413), злоупотреба овлашћења у привреди (305), која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Кривичним пријавама које су поднете надлежним тужилаштвима, обухваћена су укупно 6.304 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

У 2009. години на подручју Србије, привредни криминалитет бележи повећање за 4% у односу на претходну годину. Наиме, у овој години, откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 10.889 кривичних дела. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 15 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 14 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују кривична дела злоупотреба службеног положаја (2.580), фалсификовање службене исправе (1.998), превара у привредном пословању (1.419), проневера (422), која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Посебно су остварени добри резултати на сузбијању свих облика корупције и злоупотреба у банкарском пословању. Кривичним пријавама које су поднете надлежним тужилаштвима, обухваћена су укупно 6.492 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

Током 2010. године на подручју Србије откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 10.451 кривичних дела, тако да привредни криминалитет бележи смањење за 3,5 % у односу на претходну годину. Висина



штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 22 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 20 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују злоупотреба службеног положаја (2.783), затим фалсификовање службене исправе (1.938), превара у привредном пословању (1.014), проневера (425), злоупотреба овлашћења у привреди (413) и др, која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Надлежним тужилаштвима пријављено је 6.843 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

У 2011. години на подручју Србије привредни криминалитет бележи смањење за 7,4% у односу на претходну годину. Наиме, откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 9.677 кривичних дела. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела у односу на претходну годину бележи значајан раст и износи око 55 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 40 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују злоупотреба службеног положаја (2.558), затим фалсификовање службене исправе (1.870), превара у привредном пословању (991), злоупотреба овлашћења у привреди (448) и др, која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Надлежним тужилаштвима пријављено је 6.292 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

Током 2012. године на подручју Србије откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 8.768 кривичних дела, тако да привредни криминалитет бележи смањење за 9,3% у односу на претходну годину. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела, у односу не само на претходну годину већ и у односу на све посматране године, бележи значајан раст, и износи око 127 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 250 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују злоупотреба службеног положаја (2.284), затим фалсификовање службене исправе (1.640), превара у привредном пословању (862), злоупотреба овлашћења у привреди (531) и др, која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Надлежним тужилаштвима пријављено је 5.793 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

У 2013. години на подручју Србије откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 7421 кривичних дела, тако да привредни криминалитет бележи смањење за 15,3 % у односу на претходну годину. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 127 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 125 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују злоупотреба службеног положаја (1.268), затим фалсификовање службене исправе (1.082), злоупотреба положаја

одговорног лица<sup>17</sup> (835), превара у привредном пословању (656), и др, која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Надлежним тужилаштвима пријављено је 5.254 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

Током 2014. године на подручју Србије откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 7.836 кривичних дела, тако да привредни криминалитет бележи повећање за 5,6 % у односу на претходну годину. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 44 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 33 милијарди динара. Међу овим кривичним делима преовлађују фалсификовање службене исправе (1.281), затим злоупотреба положаја одговорног лица (1.054), злоупотреба службеног положаја (709), превара у привредном пословању (582) и др, која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Надлежним тужилаштвима пријављено је 5.122 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

У 2015. години, привредни криминалитет бележи раст за 4,3 % у односу на претходну годину. На подручју Србије укупно је откривено је и надлежним тужилаштвима пријављено 8.175 кривичних дела из области привредног криминалитета. Висина штете причињене извршењем ових кривичних дела износи око 62 милијарди динара а прибављене имовинске користи око 34 милијарди динара. И у 2015. години, најзаступљенија кривична дела из области привредног криминалитета су фалсификовање службене исправе (1.171), затим злоупотреба положаја одговорног лица (906), злоупотреба службеног положаја (834), превара у привредном пословању (576) и др, која по својој друштвеној опасности представљају тежа кривична дела привредног криминалитета. Надлежним тужилаштвима пријављено је 5.355 лица, осумњичена да су извршила кривична дела привредног криминалитета.

У посматраном периоду (2006. – 2015.) најмањи број кривичних дела забележен је 2012. године (97.015) а највећи 2013. године (113.600). У анализираном периоду у односу на укупан број регистрованих кривичних дела (1.023.208 кривичних дела) удео кривичних дела из области привредног криминалите просечно се кретао 9,1%.

Из датих табела може се видети да у периоду од 2006. до 2010. године нису забележене значајне варијације броја откривених кривичних дела привредног криминалитета. У периоду од 2011. до 2014. године приметан је опадајући тренд броја откривених кривичних дела из ове области крими-

---

<sup>17</sup> Изменама Кривичног законика које су ступиле на снагу 15.04.2013.године дошло је до измене тако што је ранији члан 234 – несавестан рад у привредном пословању, промењен у члан 234 – злоупотреба положаја одговорног лица. Овај члан односи се за одговорна лица из привреде, приватна предузећа и акционарска друштва која одговарају по поменутом кривичном делу ако су противправним деловањем прибавили противправну имовинску корист.

налитета, а од 2014. године долази до незнатног повећања. Поред описаних тенденција које се лако уочавају у датим табелама, у истим се јасно може уочити и то да је најмањи број откривених кривичних дела из области привредног криминалитета у посматраном периоду, забележен 2013. године (7.421) док је највећи забележен у 2009. години (10.889).

Извођење објективних закључака о тренду криминалитета у једној држави захтева и анализу њене структуре, тачније анализу процентуалног учешћа најтежих кривичних дела у укупном криминалитету. Када је реч о структури откривених и пријављених кривичних дела привредног криминалитета, подаци у датој табели, показују да кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359 КЗ РС доминира у структури кривичних дела привредног криминалитета у Републици Србији од 2006. до 2013. године. Најмањи број овог кривичног дела забележен је 2014. године а највећи 2010. Кривично дело Злоупотреба службеног положаја чини 18,1% од укупног броја пријављених кривичних дела привредног криминалитета у 2006. години, 20,7% у 2007. години, 26,3% у 2008. години, 23,7% у 2009. години, 26,6% у 2010. години, 26,4% у 2011. години, 26 % у 2012. години, 17,1% у 2013. години, 9,1% у 2014. години и 10 % у 2015. години, дакле 20,4 % у просеку за поменути период.

Следеће кривично дело по заступљености је фалсификовање службене исправе (члан 357. КЗ РС) које чини 13,9% од укупног броја пријављених кривичних дела привредног криминалитета у 2006. години, 15,2% у 2007., 18,1% у 2008.г., 18,3% у 2009.г., 18,5% у 2010. г., 19,3% у 2011.г., 18,7% у 2012.г., 14,6% у 2013.г., 16,3% у 2014.г. и 14,3% у 2015.години. У просеку око 16,2% од укупног броја пријављених кривичних дела привредног криминалитета у посматраном петогодишњем периоду. Најмањи број овог кривичног дела забележен је 2013. године а највећи 2009. Ово кривично дело у 2014. и 2015. години је најзаступљеније од укупног броја пријављених кривичних дела привредног криминалитета.

Кривично дело превара (члан 208. КЗРС) чини 9,4% од укупног броја пријављених кривичних дела привредног криминалитета у 2006. години, 12,0% у 2007., 13,3% у 2008.г., 13,0% у 2009.г., 9,7% у 2010. години, 10,2% у 2011.г., 9,8% у 2012., 8,8% у 2013.г., 7,4% 2014.г. и 7,1% у 2015. г. у просеку око 10% у односу на укупан број пријављених кривичних дела привредног криминалитета. Најмањи број овог кривичног дела забележен је 2015. године а највећи 2009. године.

Кривично дело проневера (члан 364. КЗРС) у структури откривеног и пријављеног привредног криминалитета чини чини 4,5% од укупног броја пријављених кривичних дела привредног криминалитета у 2006. години, 3,6% у 2007., 3,9% у 2008. г., 3,9% у 2009. г., 4,1% у 2010. години, 4,1% у 2011. години, 4,7% у 2012. години, 6% у 2013. години, 4,3% у 2014. години, 4,2% у

2015. години, у просеку око 4,5% у односу на укупан број пријављених кривичних дела привредног криминалитета. Најмањи број овог кривичног дела забележен је 2014. године а највећи 2006.

Оно што је видљиво из презентираних података јесте да се са увођењем новог кривичног дела – злоупотреба положаја одговорног лица (члан 234 КЗ)<sup>18</sup> уместо кривичног дела – несавестан рад у привредном пословању,<sup>19</sup> бележи опадајући тренд заступљености кривичног дела злоупотреба службеног положаја (чл. 359 КЗ).

Наведена кривична дела у структури откривеног и пријављеног привредног криминалитета заузимају око 60%. Међутим, имајући у виду познате и постојеће криминогене факторе привредног криминалитета, са великим степеном вероватноће може се претпоставити да структура кривичних дела привредног криминалитета, која су у сфери „тамне бројке” изгледа знатно другачије.

Поред поменутих кривичних дела коментар заслужује и кривично дело злоупотребе овлашћења у привреди, које у структури откривеног и пријављеног привредног криминалитета заузима нешто значајније место. Процентуално ово кривично дело у петогодишњем периоду учествује просечно са 3% у укупном броју откривених кривичних дела привредног криминалитета.

**Табела 2.** – Број поднејтих КП, пријављених лица, износ имовинске штете и пријављена имовинска користи обухваћена кривичним пријавама из области привредног криминалитета на територији Републике Србије у периоду од 2006. до 2015.

Год.	Број кривичних пријава	Број пријављених лица	Износ имовинске штете (динара)	Износ имовинске користи (динара)
1	2	3	4	5
2006.	5.110	6.292	65.974.357.058	63.609.772.533
2007.	4.690	5.989	24.197.941.424	20.204.783.879
2008.	4.958	6.304	27.906.061.000	21.840.049.285
2009.	5.022	6.492	15.059.169.274	14.030.714.570
2010.	5.121	6.843	21.909.078.012	19.834.599.575
2011.	4.748	6.292	54.189.892.683	40.743.609.249
2012.	4.384	5.793	126.522.761.678	251.689.905.296
2013.	3.909	5.254	126.794.392.482	125.141.596.637
2014.	4.324	5.122	43.869.128.665	33.330.263.942
2015.	4.507	5.355	61.888.901.086	33.923.939.057

<sup>18</sup> На који начин је разграничена злоупотреба службеног положаја од злоупотребе положаја одговорног лица односно раздваја се кривична одговорност службених и одговорних лица)

<sup>19</sup> Закон о изменама и допунама Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 121/12, чл. 112, став 5.

Табела 3. – *Структура одређених КД привредног криминалитета*<sup>20</sup>

Год.	Укупно КД привредног криминала													
		чл. 136	чл. 139	чл. 147	чл. 171п	чл. 242	чл. 245	чл. 247	чл. 248	чл. 251	чл. 254	чл. 255		
		чл. 234	чл. 238	чл. 243	чл. 208-п	чл. 359	чл. 361	чл. 363	чл. 357	чл. 364	чл. 367	чл. 368	чл. 231	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
2006.	10.499	78	246	416	985	1943	54	7	1459	510	54	27	12	
2007.	10.697	59	239	277	1290	2214	60	21	1630	391	111	111	38	
2008.	10.481	30	305	284	1398	2764	66	64	1897	413	46	31	45	
2009.	10.889	52	409	190	1419	2580	91	44	1998	422	148	120	34	
2010.	10.451	31	413	279	1014	2783	31	9	1938	425	79	70	90	
2011.	9677	35	448	240	991	2558	48	15	1870	399	122	96	181	
2012.	8768	37	531	271	862	2284	54	18	1640	414	147	114	123	
2013.	7421	835	364	358	656	1268	48	67	1082	449	139	65	28	
2014.	7836	1054	239	397	582	709	64	15	1281	338	92	53	27	
2015.	8175	906	300	562	576	834	87	15	1171	348	236	129	5	

Индикативно је да у овом посматраном периоду учешће кривичних дела примање и давање мита у структури пријављених кривичних дела привредног криминалитета уз благе осцилације, бележе свој максимум у 2015. години али ипак недовољно да би заузели неко значајније место у укупној структури откривених кривичних дела привредног криминалитета. Кривично дело примања мита у структури пријављених кривичних дела привредног криминалитета заузима мање од 2% од укупног броја пријављених кривичних дела. Најмањи број овог кривичног дела забележен је 2008. године а највећи 2015. године. Са давањем мита ситуација је слична ситуација. Стим што је најмањи број овог кривичног дела забележен у 2006. године а највећи 2015. године.

За овај период карактеристично је појава кривичног дела прање новца у оквиру привредног криминалитета, које је као кривично дело предвиђено Кривичним закоником (чл. 231 КЗРС) тек од 2006. године. Према кривичном закоником РС извршилац кривичног дела прања новца може бити свако лице (и одговорно лице у правном лицу уколико је знало, односно могло и било

<sup>20</sup> Дана 06.05.2005. године усвојен је нови Кривични законик Републике Србије, по коме су промењени чланови истог закона, али већином у нумеролошком смислу промене чланова истог, па је тако до сада кривично дело Злоупотреба службеног положаја било регулисано чланом 242 КЗРС, а по новом закону, чланом 359 КЗРС и др. Треба још напоменути да се садржина горе наведених кривичних дела није променула.

дужно да зна да новац или имовина представљају приход стечен кривичним делом) које изврши конверзију или пренос имовине са знањем да она потиче од кривичног дела, или стекне, држи или користи имовине са знањем у тренутку пријема да та имовина потиче од кривичног дела.<sup>21</sup> Реч је о делатности која представља субверзивни елеменат угрожавања сваке легалне економије а тиме и самог система привредно финансијског пословања.<sup>22</sup> Подаци из табеле 3. указују да је број откривених кривичних дела прање новца растао из године у годину, са осетним осцилацијама. Најмањи број овог кривичног дела забележен 2015. године а највећи 2011. године.

Анализа података приказаних у табели 2 који се односе на имовинску штету и имовинску корист настале односно прибављене криминалним радњама, извршењем кривичних дела у периоду од пет година почев од 2006. до 2015. године, показала је да је у анализираном периоду укупна штета настала извршењем ових кривичних дела износила око 550 милијарди динара или просечно око 55 милијарди. Најмања штета настала вршењем кривичних дела привредног криминалитета је регистрована 2009. године (око 15 милијарди динара), а највећа 2013. године (око 126,8 милијарди динара).

Слична ситуација је и са трендом имовинске користи прибављене извршењем кривичних дела привредног криминалитета у посматраном периоду. Наиме, укупна корист прибављена извршењем ових кривичних дела у анализираном период, била је око 620 милијарди динара или просечно око 62 милијарди динара. Најмања имовинска корист прибављена вршењем кривичних дела привредног криминалитета је забележена 2009. године (око 14 милијарди динара), а највећа 2012. године (око 251 милијарди динара).

## 5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Анализа је извршена на основу расположивих статистичких података, који, уз сва, у науци позната ограничења и недостатке, ипак представљају незаменљив извор података о откривеном криминалитету. Генерално, анализа је показала да у структури откривених и пријављених кривичних дела из области привредног криминалитета највеће процентуално учешће има само неколико кривичних дела. У питању су одређена кривична дела из кривичног закона Републике Србије и то, против привреде: злоупотреба положаја одговорног лица, злоупотреба овлашћења у привреди, недозвољена трговина; против имовине: превара; и против службене дужности: злоупотре-

<sup>21</sup> Татјана Лукић „Борба против прања новца у Републици Србији”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2/2010, 197–215.

<sup>22</sup> Мило Бошковић „Прање новца као криминолошки и кривично правни проблем”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3/2007, 192.

треба службеног положаја, фалсификовање службене исправе, проневера. Оно што је видљиво из презентираних података јесте да се од 2013. године са увођењем новог кривичног дела – злоупотреба положаја одговорног лица (члан 234 КЗ) уместо кривичног дела – несавестан рад у привредном пословању, (на који начин је разграничена злоупотреба службеног положаја од злоупотребе положаја одговорног лица односно раздвојена кривична одговорност службених и одговорних лица), бележи значајан опадајући тренд заступљености кривичног дела злоупотреба службеног положаја (чл. 359 КЗ) уз истовремени раст заступљености кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица (чл. 234 КЗ).

Овоме треба додати податак да нису у довољној мери откривени најтежи облици криминалитета пре свих кривична дела са коруптивним елементима (примање мита, давање мита и др.). Ту чињеницу препознало је и Министарство унутрашњих послова означивши борбу против свих облика корупције као један од приоритета у свом раду.

На крају, несумњиво је извршено знатно више кривичних дела из области привредног криминалитета него што то показују презентирани подаци с обзиром на „латентну прикривеност” овог вида криминалитета. Могло би се чак рећи да поменути подаци више одражавају активност органа откривања, првенствено полиције, него реално стање у области привредног криминалитета.

*Dragan M. Cvetković, Ph.D.*  
*Police Department of the City of Belgrade*  
*cvetkovicdragan@mts.rs*

*Zoran Ž. Jovanović*  
*Technical school Belgrade*  
*zojo30@yahoo.com*

*Davor R. Bešić*  
*Police Department of the City of Belgrade*  
*davorbesic@hotmail.com*

## **Economic Crime in Serbia in the Period from 2006 to 2015**

**Abstract:** *Economic crime is undoubtedly one of the most actual problems of our day, which as a special form of crime increasingly undermines the smooth functioning of the economy, but also causes considerable material damage to the company. Data on economic crimes, and especially the material consequences caused by taking into account the dark figure of this criminal phenomenon, leaving a disturbing impression. The consequences of economic crime on society are manifold: direct damage to businesses, state budget, total industrial and economic developments and the country as a whole. It is therefore of utmost importance to look at the proper statistics for this criminal phenomenon, ie. the structure of behavior that manifests itself through economic crime, followed by changes in its scope and manifestations of economic crime. In this paper, we define the concept and characteristics of economic crime. We will show the participation of economic crime in the mass of the entire crime, dynamics and structure of economic crime. We will try to isolate the movement and show the most common criminal acts of economic crime in the Republic of Serbia in the period 2006-2015. year, for the sake of adequate involvement of the competent authorities in order to prevent this type of crime.*

**Keywords:** *Economic crime, consequences, dark figure, criminal offenses.*

Датум пријема рада: 08.07.2016.